

Vychádza tri razy do týždňa.
Predplatná cena
pre Uhorsko a Rakúsko
na celý rok ..... 12 sl.
na pol roka ..... 6 sl.
na štvrt roka ..... 3 sl.
do cudzosemska
na celý rok ..... 16 sl.

NÁRODNIE NOVINY.

Bezmenné dopisy
príjmajú sa len od známych
už dopisovateľov.
Nefrankované listy sa ne-
príjmajú.
Jednotlivé čísla predávajú
sa po 8 kr.

Redakcia, administrácia a expedícia v Turč. Sv. Martine.

Ročník XXV.

Sobota, 28. júla 1894.

Číslo 88.

Národná otázka v Uhrách.

Už to musí byť niečo osudného, tá národná otázka v Uhrách. V hriechyň očiach a predstiesneným svedomím maďarónov ona mení sa ako Proteus. Raz vôbec nejstuje, len keď sa o nej mlčí, ako ráčil po dobrom obede povedať pán minister Hieronymi, druhý raz je ohromným nebezpečenstvom, zrutou, všetko pokrývajúcou záplavou, ako tvrdí gróf Gabriel Bethlen v „Nemzeti Ujságu.“ „Menovite na Slovensku“, hovorí grófsky žurnalist, „badate zjavy omnoho smutnejšie, než je pohyb rumunský, lebo slovenský pohyb má omnoho viac inteligentných elementov, ba stretáme sa tam i so zlomkom statkárov nevlasteneckých. Slovom, v krajoch, obývaných národnosťami iné nevidíme, ako rozborčené pomery, rozhorčené nezručným a bezsilným chovaním sa vlády.“

Niet národnej otázky — ona jestvuje hrozne a široko. Medzi týmito krajnými bodami najdete tisíc odtienkov, ako by sa dalo vôbec spojiť nie i áno.

Vidno, panáci vjehali do závozu s ich škripajúcou politickou károu. Praštia osy a budú ešte ináč prašťať.

Nie, takého optimistu niet ani medzi najsmelšími šovinistami, ktorý by opovážil sa tvrdiť, že dielo dá sa pekne rúce ukolišať, už či do brotou, či násilím, či prechádzkami ministra, či žandármí, či článkami novinárskymi, fermaami, fumigáciou, hieronymovským mlčaním. Takého blázna niet: my dokladáme, že dielo nedá sa ukolišať ani armádami, šibeniciami, tortúrami, žalármi, vyhánaním alebo podplatkami. Národná otázka posiaľ bola viac menej poesiou, snom peknoduchých ľudí, fantáziou lásky k svojmu ľudu a národu.

Ale historia verným tokom vynesla národnú otázku v Uhrách z ríše poesie do nahej, holej skutočnosti, to, čo marilo sa profetickým, zvyše oduševneným ľuďom, stalo sa dnes neodskriepiteľným faktom. My, i keby sme chceli, nemôžeme viac nazad, nás tiská historia a jej logika, čas, sotrvajúcnosť pohybu; my tak musíme ísť s národnou ideou, ako musíme letieť s našou matkou zemou prostranstvom všehomíra. Protestuj, že nepoletíš! Mat Gája sa o to málo stará, ale krútiac sa okolo svojej osy, letí a letí. Národnú otázku nie my nesieme, ale ona nesie nás, naše city, naše duchy, naše všetko. My nemôžeme nazad, i keby sme chceli, no konečne nechceme a nemôžeme chcieť. Jestli kto skladá nádej na našu podajnosť, na „urozumenie“, „vyličenie“, vtedy stavia nie na zem, ale do vzduchu. Nie nám, stojacim na svojom, na pozitívnom, reálnom, večnom, nie nám prichodí „urozumiť a vyličiť sa“, ale tým, čo idú nás negovať, čo stoja a chcú zastat si na cudzom, čo budujú s fantastickou tehlu fantastický záмок nikdy nejstvoravšieho panmaďarizmu, čo hodili sa na efemerný álamiság, čo menom celkom transcendentálnych utopii moria a hubia stavajúce, skutočné národy!

A predsa s celým naším právom, našou po-

sivitou, našou realitou a prirodzenosťou odbiájajú nás od života a stavajú nie síce mimo zákona, ale do protivy s celou krajinskou snahou a oficielnou štátnou i kultúrnou činnosťou. Jestli by bola maďarisácia zákonom statuovaná, stáli by sme i mimo zákona, pravda bez našej viny. O to nech aik neháda sa. Jakuáhle by zákonom ustanovili to, čo robia teraz bez zákona, ba proti zákonu, my by sme museli viac poslúchať Boha, než ľudí.

Ale nie, zákon nič nevie o maďarisácii zákonne uznaných národností. Možno, pre nás bolo by lepšie, keby taký zákon jestvoval, bolo by hádam menej blbej a malichernej persekúcie. Predbežne niet takého zákona, a to, čo robia proti nám, stigmatizujeme za nezákonnosť, za lámanie zákona, nech ono pochádza odkiaľkoľvek.

V celku je v tom slabá útecha. Ofinokovanie pozitívneho zákona žiada celá správa od spodku do vrchu. Sám minister mlčí, keď zákon lámu, mlčí a usmieva sa. Zákonolomci ďalej úradujú, a žiadna obžaloba nenie vstave zviklat ich úradné postavenie. Naopak, lámanie zákona ich upevňuje, ono očisťuje ich z iných pokleskov a a životných macháľ.

Tak stojí národná otázka v Uhrách: tí, čo stoja na póde zákonnej a prosia za exekutívu legis latae, v správnej praxi sú preháňaní, obráňaní, krivdení, zavieraní, hanobení, tí, čo stoja mimo zákona, deone ho vysmievajú skutkami, lámu a hyzdia, sú miláčkovia, zmaznaní protežé vlády a celej takzanej verejnej mienky.

Pri základnej zkaženosti a intelektuálnej nedostatočnosti nižšej administratívnej hierarchie, temer výlučne rekrutovanej z „végzett földbirtokosov“, ľudí, ktorí inde utrpeli havariu životnú, ľudí báčikami, tetkami a iným blahoprajným pokrevenstvom dostavivší sa do úradov, musel povstať hrozny stav, v jakom sa od rokov nachádzame. O tom stave nevie nik vo vzdelaných krajoch západu i východu. Keď sa niekto k nám zatúla a rukami omaká, očami vidí, z blízka a jasne našu mizeriu v administratívnom ohľade, voždy si vzdychne: nie, mnoho som počul, ale to bych nikdy nebol veril! Je to neuveriteľné a kričí za pomocou. A koreň zla leží jedine v národných pomeroch krajiny, v tom nesmysle, že na silu chce premeniť prírodu k vôli niekoľko vyhladovelým a zčiasťky k vôli veľkopanskej hlúpej fantázií jednorečového nagymagyarországu. Prisaháme, že nás skôr všetkých: Maďarov, Rumunov, Slovákov atď. čert vezme, než by také absurdum stať sa mohlo skutkom.

Politický prehľad.

— 27. júla.

Stambulovčinnu vymetajú v Bulharsku. V mestách Viddine, Vraci, Silistrii, Razgrade a v mnohých iných v nedelu byly obecné voľby; všade zvíťazili kandidáti nového poriadku.

Paríž, 26. júla. Návrh zákona, ktorého cieľom je potlačenie anarchizmu, komora prijala v úplnosti 268 hlasmi proti 163.

Londýn, 26. júla. Reuterovská agencia oznamuje, že k poslom čínskemu a japonskému dnes ne-

došli zvesti z Východnej Asie. Začína sa ujímať mienka, že vojne, aspoň teraz, bude možno vyhnuť.

V Bulharsku. „Sviet“ uverejňuje dlhší list, obdržaný od jedného z prvých terajších politikov bulharských. Z listu prepisujeme:

Teraz rozhodne všetko, nevyfajmajúc ani kňaza, prenikauté je úprimým želaním smieriť sa s osvoboditeľmi. Prijímajúc v scijskom paláci mitropolita Klimenta a vypočujúc jeho slová, že celý národ žiada si, aby kňaz vykonal to smierenie, Ferdinand vyskočil s miesta a tuho sčytil ruku mitropolita a zaprisahal sa, že všetka jeho činnosť bude smerovať k tomu, aby bol verným vyraziteľom citov národa oproti osvoboditeľom. Nevidte sa tomu, ja nepreháňam. Majte vždy na zreteli, že kňaz nemôže byť nikdy rusofobom, ak nechce riskovať prestol, a princ Ferdinand, ktorému sú prvé jeho francúzske tradície ako potomka posledného francúzskeho kráľa z Orleanského domu, je hotový pridať sa k Rusku. Nezabúdajte ani to, že on chce byť, a čo by to čo stálo, zákonným kňazom Bulharska, čo nedá sa myslieť bez súhlasu Ruska. My, priatelia Ruska, ideme ďalej: vediač, ako nebezpečno je pre Bulharsko dvíhať dynastickú otázku, žiadame od kňaza, aby on len neobmedzoval naše konštitucionálne práva; vtedy mienka kňazova nemá významu pre zahraničné pomery kniežatstva, vláda ktorého, prísne kontrolovaná národným sobraním, vždy musí ísť ruka v ruke s Ruskom. A pri princovi Ferdinandovi, ktorý chce výlučne panovať, a nie spravovať, ktorý nezamýšľa viesť, ani dosiaľ nevedol svoju politiku, ale len podpisoval sktá, predkladané mu vládou, zahraničnú politiku Bulharska nemôže byť inou, ako národnou, t. j. pokračovaním politiky Ruska. Toto dokazuje sa i tým, že kňaz veľmi ochotne prinavrátil národu práva, ktoré bol mu odňal Stambulov, akonáhle rusofilská strana sľúbila, že bude ho podporovať. Presvedčte sa o našej úprimnosti, on úplne sveril nám svoj prestol.

Nemyslite si, že sú toto len prázdne slová. I teraz už značná časť úradníkov pozostáva z našich privrzcov, iskrených priateľov Ruska; obecné rady Stambulova sú tiež zamenené našimi ľuďmi, a budúce národné sobranie bude záležať temer výlučne zo samých rusofilov. Naše spojenie s terajším ministerstvom nie je náhoda. Sblíženie s terajšími ministrami previedlo sa ešte pred pádom Stambulova, keď my ešte minulého 1883 roku uverejnili sme svoj politický program v novinách „Černo more“. Potom tajne dorozumeli sme sa s konservatívi a radoslavistami, i veríme, že oni nenarušia podmienky, ktoré sľúbili sväto zachovať.

Vy pozastavujete sa nad osvedčením terajšieho kabinetu, že nezamýšľa zmeniť zahraničnú politiku Stambulova. My tomu rozumieme, preto ponáhľam sa vysvetliť vám. Kabinet neľuboval nám zmeniť zahraničnú politiku, ale my toho ani nedomáhali sme sa, vediač, že nie je v stave previesť nápadnú premenu v zahraničnej politike kniežatstva, i preto, že neverili by mu v Petrohrade, i preto, že v terajšom príchodnom čase je to nemožno. Pre nás omnoho vážnejšie bolo dostať sľub, že voľby do národného sobrania a spravovanie krajiny budú slobodné. Tak náš cieľ bude dosiahnutý trochu zdľhavejšie, ale tým istejšie. Ministerstvo nemôže nedržať svoj sľub, ak nechce riskovať svoj pád, a preto pámní položenia, akonáhle 15. septembra prevedú sa voľby do národného sobrania, budeme my, rusofili. Len vtedy bude možno postaviť i otázku o zahraničnej politike, o smierení s Ruskom. Načevič a Stojlov, trebárs sú teraz presvedčenými a úprimými privrzcami tohoto

smierenie, boli príliš zamiešaní v protiruských pohyboch — oni nemajú právo byť prostredníkmi medzi Bulharstvom a Ruskom. Ináč sa veľa s nami, priateľmi Ruska: toto prostredníctvom je naším mravným právom, lebo my dosť natrpeli sme sa v mene rusko bulharskej jednoty.

Princ Ferdinand i teraz je hotový previesť prestúpenie následníka na pravoslávnu vieru. Ale nie len to — my prinútíme prestúpiť jeho samého, ak len bude nám možno dať mu garanciu v tom, že uzná ho Rusko. Nech len z Ruska dajú nám porozumeť, že naša prosba o odpustenie všetkých politických chýb a iných hriechov Bulharska bude vyslyšaná, my hneď vyšleme slávnostnú deputáciu z národného sobrania, na čele s osobnosťami, najmilšími ruskej vláde. Národné sobranie nie je vyhlásené všeobecnú amnestiu, lež prinavrátia v úplnosti všetky práva emigrácii. Všetci vojenski emigranti a žijúci v Bulharsku vojenski priatelia Ruska, počtom okolo 100 vyšších ofícierov, budú znovu prijatí do bulharskej armády, ktorá tak celkom bude v ich rukách.

Čo týka sa Karavelova a iných politických väzňov, i pre tých nastane amnestia. Teraz zpomedi nich osvobodení sú iba tí, ktorí, ako Kitanev, Paunčev, Gubrovskij a iní, dali slub neskôr sa proti dynastii do svolania národného sobrania. Karavelov nechcel dať taký slub. Blízki priatelia radili mu, aby sa zdržal protidyntastických zámyslov, ale Karavelov ostal nezvratný. On, na základe svojho trpenia, svojej vytrvalosti a čestnosti, je teraz najpopulárnejší človek v krajine, on mohol by strhnúť za sebou zástupy, a to vyzvalo by odpor so strany vlády, ktorá teraz má v moci armádu. Potom nastúpila by reakcia a vec pokazila by sa na samom počiatku.

Skutek — utek.

Nikde nevlastenenci sa toľko, ako v Uhrách. Pravda, je to len privilegované maďarské a maďarónske vlastenctvo. Nikde sa toľko nepapuloje o hazašišgu a nenadáva toľko do vlastizradcov, ako u nás. Je tých vlastizradcov, dľa populantskej móly, ako piesku morského. Majú čierne kúbat, otvor verejne číta po slovensky, už si iste vlastizradcom. Celý kvet národov: rumunského, slovenského, srbského je vlastizradný, patrioti sú pisári, otrocky od šéfov odvislí úradníckovia, potrímiskovia, kandidáti drobtov zo stola padajúcich, ľudia, čo prívratne spiny zakrývajú vlastencím, alebo konajú špiónske služby.

Ale to je len tak na slovách, alebo za odmenu. Summum moderného patriotizmu bolo v nedávne dni, kloniť sa mŕtvemu Kossuthovi. Celá zem dunela len jedným menom: Kossuth. Vzдор takostna na hor, smerom ku korune, i vláda padla na kolena pred rakov Ludvika Kossutha. Všetky časopisy vyzvaly národ k obeť na jeho pomník. Vyzvaná bola plamenná, utvoril sa centrálny sberateľský komitét z významných ľudí. Vyberalo sa vo fabrikách od delníkov, pri múre od marórov. Chytili sa veľa židia, peniazmi hojne oplývajúci a radi dokazujúci svoj patriotismus, títo noví ultra-maďari, maďarskejší, než Tubutom, Haba a Álmos. Už uplynuli 4 mesiace od tých čias.

BESEDNICA.

Či ste videli Rumuna?

(Sedmohradský žart.)

Osoby: Hlavný župan, podžupan, finančný direktor, hlavný slúžny, dvoja oficiálni korespondenti.

Hlavný župan (mrví od radosti rukami): Ide to znamenite! Okrášlenie mesta je ukončené. Ulice zástavami ozdobené, veľká víťazná brána z čeciny, cez ktorú bude slávnostný pochod ministrov, je skutočne obdivuhodné dielo. Jeho excellencia bude s nami spokojná.

Podžupan: Áno, čo týka sa objektívneho okrášlenia, bude uvítanie skvelé, ale... ale...

Hlavný župan (prísno): Tu nesmie byť žiadno „ale“. Musí byť všetko dobre; útraty nehrajú žiadnu zástoť a očakávaný dážd rádov nemieja účinku. Bol by čert, aby sa nám nepodarilo ustrojiť uvítanie ľudom. Čo že je s deputáciami?

Hlavný slúžny: Veľmi dobre. Pri uvítaní budú zastúpené všetky kmeny. Maďari úradníkmi rozličných katesterí, Sasi obecnými úradníkmi a učiteľmi, sť o dievčatá v bielych oblekoch je postarano, štýridsať kusov, ako levi, bude to utešené, keď budú ministri kvety sypať.

Už netečú obeť, len tu i tu kvapne malý obnos. A resultát? Nenasbieralo sa dačo viac 160.000 zl.

Táto číslka je veľmi poučná a ona mnoho odkrýva.

Táto číslka matematickou istotou znázorňuje celú naničhodnosť, prázdnotu a frivolnosť hazašiškeho talmivlastenectva. Z nej možno súdiť, jak všetko trpí pod jakotom a pleskotom kriklúňov, vždy hotových vráziť hubou, ale keď príde skutek — pašó! Dost je, keď sa hodne nakričalo, vylapalo na litre krodylských slz, nanadávalo statočným ľuďom do vlastizradcov, nabrechalo o panslavisme, dakoromanisme. Tým sa končí patriotická činnosť.

Čechom shorelo už dostavené Národné divadlo. Vyše miliona zlatých ľudových obeť obrátilo sa v pár hodinách v prach a popol. Neprešli dva mesiace a český ľud obetoval znovu vyše miliona zlatých, akoby dlahou pleskol. A to ľud nesvobodný, nesamostatný, Nemcami a otčimskou vládou tlačeny a explovaný na cudzie kultúrne ciele, obťažovaný nesčíselnými dobročinnými daniami na školy, na svoje národné, nikým nepodporované podniky, prinútený temer všetko kupovať si za svoj groš, čo inde nesie štátna pokladnica, opustený bohatou sluchotou, opustený bohatou fabrickou a obchodnou spoločnosťou, ani nehovoriac o židoch, ktorí neprispeli ani halierom. (Možno, že nájde sa tu i tu výnimka, ale je to kvapka v mori.) A tuto, na toľké kriky, na toľké plače a patriotické rodomotády, v bohatom Uhorsku, len tak prekypujúcom samým vlastenectvom, pri veľkej účasti židovského kapitálu (bolo by zaujímavé urobiť štatistiku obeť) nevedeli za 4 ohnivých mesiace nasbierať na pomník Kossuthov ani len mizerných 200 000 zlatých. Veru číslka hovorí! Ale nielen s peknoduchým Českom nevydrží hazašišg žiadneho porovnania, ale ani len s nami, biednymi, tlačnými, olúpenými Slovákmi. Na Maticu obetoval ľud slovenský vyše 100.000 zl.: to boli všetko groše vdovy, až na 1000-zlatový dar Jeho Veličestva. Tisíce obetoval na školy a iné národno-kultúrne podniky — a vzdor tomu, že toto všetko schňápal a zdriepal čert, vedeli sme z puých obeť nasbierať nové tisíce, desiatky tisícov, ba môžeme povedať stá tisíce na národné potreby, spolky, stavby, mládež, pomníky, štípendia, výstavku atď. atď.

Hazašicky patriot je osvobodný od takýchto tiarch, jemu dávame my všetci na kultúrne potreby, divadlá, museum, obrazárny svoj podiel. Raz prišiel appell na obeť hazašišgu, lebo Kossuthovu pamiatku nebolo možno zvečniť na pohodlný spôsob so štátnej kassy, raz prišiel appell na obeť, žertvu — a vyšlo mizerné číslo, tým nápadnejšie, že tránilo sa na všetky trúby, organovalo sa na všetky registre furte, fortissimo: „Poďte všetci, čo ste ho milovali — poďte, dávajte!“

Hovorilo sa popredku o millionoch — a teraz, keby odtiahly sa zo summy peniaze novomadarov a tých, čo boli morálne krikom donútení, obek kriklúňského hazašišgu zavrkla by sa na niekoľko tisícok.

A taký pomer panuje vo všetkom. Číslka táto verne znázorňuje hotovosť hazašišgu k obeť a j

Hlavný župan: Áno, je to všetko pekne, ale pri uvítaní musíme mať za každú cenu aj istý počet Rumunov. So samými „éjjen“ ami a „hoch“-ami nevýdeme; koncert holdovania bude len tak milozvučný, keď vmieša sa do toho aj bárlivé „setreaska“. Pane hlavný slúžny, teraz tu máte príležitosť vyznačiť sa. Vy postarajte sa o potrebný počet Rumunov, čo?

Hlavný slúžny (škrabe sa rozpačie za uchem): To pôjde ťažko, Vaša osvietenosť. Tí ľudia sú formálne splašení a vyhýbajú okrášleným miestam. Ich nálada je veľmi nepriaznivá a všetky pokusy, ktoré som dosiaľ urobil, strokotaly sa na tom. Myslím, že v tomto ohľade budeme sa darmo unúvať.

Hlavný župan (netreplivý): Už som povedal, že tu nesmie byť žiadne prekrážky. Slúžte tým ľuďom, čo len chcete; slúžte im školy, v ktorých bude sa len rumunsky vyučovať; slúžte im trebars reformu volebného zákona takým spôsobom, že každý Rumun bude voličom; slúžte im svobodou, že môžu si napísať každý deň jedno Memorandum, len nech prídu. Jeho excellencia chce mať absolútne komediu smierenia a k tomu musíme mať neomylné Rumunov, ku ktorým bude držať reč smierenia.

Direktor financií: Ale veď tí ľudia nechcú zloha nič počuť o smierení.

Podžupan: Ej, čo Vy rozumiete? Vy máte doviesť svojich stovdasať úradníkov a tých poučiť, že na primeranom mieste, kde pán hlavný župan dá

iným, nielen peňažným, ona ilustruje jasno, čo možno očakávať od takzvaného „vlastenčenia“ nerozlučne spojeného s maďaršáciou a utláčaním nemaďarských národov. Tomuto plodonosnému, ale neobetivému „vlastenčeniu“ k vóli urážajú sa národy, vždy hotové prinášať nielen groš, ale krev a životy. Jak zmizne dnešný pseudo-patriotizmus, zmizne jako gáfor po kúpeľoch a villegatúrach, keď prípu časy na-ozajstných obeť a zastatia si hrudou za vlast a národ!

Vajanský.

Domáce zprávy.

Minister Hieronymi ukončil už svoju púť „po národnosti.“ Ako sa mu vodilo a čo vykonal, vieme. „Tribuna“ opätovne konštatuje fiasko tej cesty. „Minister ani nemohol vidieť tých, čo tvoria väčšinu obyvateľstva. Ak cíti sa minister skrze to urazený, je to ovšem odôvodnené, ale nie oprávnené, lebo on prišiel menom jednotnej národnej maďarskej štátnej idej, ktorá zaväzuje nás k najpríkrejšej opposícii. Keby vláda bola už roku 1881 to urobila, čo teraz urobiť zamýšľa, boli by Rumuni inú politiku sledovali, boli by vstúpili na pole aktivity. Minister môže teda vedieť, prečo nebol nikto zvedavý vidieť ho, prečo ho nikto nevyhľadal, vymínajúc niekoľko osôb, ktoré nepoživajú žiadnej vážnosti. Maďarski štátnici ztratili u nás kredit, my nemôžeme sa s nimi shovárať, my žiadame skutky, potom aj my budeme vedieť, čo robí. Hieronymi, ktorý žaloval sa, že ho Rumuni svojimi držaním urazili, nech poteší sa tým povedomím, že urážka neplatila jeho osobe; on len žal to, čo vlády za tri desaťročia sialy. Za svoje držanie počas ministrovej cesty zaslužil rumunský ľud ardečný pozdrav.“

A temešvárska „Dreptea“, orgán Alexandra Mocsonyiba, dokladá: „Rozumný človek ani nemohol dačo iného očakávať, ako že rumunský ľud odvráti sa od ministra, ktorý vodcom ľudu zavesil na krk Memorandumovú pravotu, dal ich nemilosrdne odsúdiť a teraz dáva výrok uskutočniť. Keby rumunský ľud vzdor tomu bol sa zjavil pred ministrom, bol by sa ukázal pred celým svetom v takom svetle, ako by jeho národný cit miznul. Držanie sa rumunského ľudu bolo čisté, korektné, dôstojné. Svojimi pasívnym držaním dokázal, že je so svojimi vodcami vo všetkom solidárny, že ľud a intelligencia rovnako smýšľajú.“

V Išli sa čosi kuf. Je reč o demissiiach. Horvatský bán osvedčil sice, že nehodí odstúpiť, ale hovorí sa o demissii Kalnokého. Maďarské liberalistické časopisy boli ho, ako známo, napadly, že on informoval kráľa proti cirkevno-politickým reformám, kdežto pravda je vraj len to, že on vyslovil pred kráľom len svoje obavy ohľadom antidyntastických tendencií, aké ukazovali sa v Uhorsku a s ktorými ministerstvo Wekerle-Szilágyi koketovalo, a to urobil, že bolo jeho právom i povinnosťou, lebo že také tendencie oslabujú monarchiu na vonok. Medzitým Kalnoký povolný bol do Išli a ináč dobre informované časopisy domýšľajú sa, že z Išli očakávajú sa vážne prekvapenia.

dohovorený znak, majú hodne „éjjen“ kričať. O to ostatné sa nestarajte; na to je tu pán hlavný slúžny. Čo myslíte, pane hlavný slúžny, či budete môcť doviesť aspoň päťdesiat Rumunov, ktorí mohli by byť uznatí za zástupcov rumunského ľudu v Sedmohradsku a čo boli by aj poriadne figúry?

Hlavný slúžny: Ja, ako som poznamenal, urobím všetko možné, ale pri panujúcich pomeroch skutočne nemyslím...

Hlavný župan (nepokojný): Ale čo, Vy vždy len pochybujete! Medzitým pozor, ja mám ideu. Podžupan: Pat! Ticho! Pán hlavný župan má ideu.

Hlavný župan: Moja idea je veľmi jednoduchá, ale má tú prednosť, že dá sa veľmi ľahko uskutočniť. Počujte teda, pánovia, a povedzte mi o tom svoju mienku. Čo, keby sme sobrali rumunských plašajov, boženkov, stoličných hajdučov atď. a keby sme tých uviedli pred ministra ako deputáciu? Tí ľudia sú od nás odvislí a so svojimi ženami a deťmi i sviatočnom obleku poskytl by imponantný pohľad. Čo myslíte, pánovia?

Všetci: Ó, áno! Výtečná idea!

Hlavný župan (skromne): Ja myslím, že je to jediné možné praktické riešenie otázky. Ale ešte musíme najat dvoch-troch inteligentných Rumunov, čo postavia sa na čelo deputácie a čo budú v istom ohľade jej rečníkmi. Myslím, pane hlavný slúžny, že

Vládne orgány v potu tváre usilujú sa nadspuťovať svetu, že minister Hieronymi je spokojný so svojou cestou po Sedmohradsku. „Nemzet“ píše: „Minister vnútra Karol Hieronymi dnes navrátil sa zo svojej cesty po Sedmohradsku a pravdepodobne onelho vydá sa na druhú cestu po iných sedmohradských stoličiach. Teraz dokončená cesta mala ten mimoriadne radostný (!) výsledok, že vlastenecké, štát udržujúce živly shromaždily sa a s pocitom uspokojenia hľadia v budúcnosť, ponevác nabudly si presvedčenie, že vláda jasným znakom a pevnou rukou urobí koniec známym národnostným bledam v Sedmohradsku. K týmto vlasteneckým živlom treba počítať aj Sasov, ktorí niemej od Maďarov čítia, že románcka agitácia smeruje aj proti Sasom (!), že sú ohrození i Sasi (Hla: divide et impera! Red.), ktorí v maďarskom štáte nachodia svoju najbezpečnejšiu oporu. Keď románcki agitátori svojou neprítomnosťou ešte tak určite dali znať románckému ľudu, že oni nedbajú o maďarskú vládu a o jej zastupiteľa, prítomnosť ministra predsa robila veľký účinok aj na románcky ľud (?). Teraz už možno isto brať, že obzvlášte cirkevné hodnosťari a tá početná románcka intelligencia, ktorá má ešte čo ztratiť (sic!), utvoria románckú stranu, ktorá popri bezpodmienečnom uznaní unie a ústavy bude sa vynasnažovať vydobýť platnosti tým podávačkam románckeho ľudu, ktoré možno dať a ktoré so strany vlády zásadne neboly zavrnuté.“ — Toto znejie trochu konciliatornejšie od sedmohradských rečičiek ministrových. Ale na tú strednú románckú stranu sme skutočne zvedaví. Keď niet miernych, boli by aj strední dobrí; či nie tak? — Ostatne na tú „strednú stranu“ „Magyarország“ poznamenáva: „Skutočne výsledok na obdiv! Naším vedomím táto stredná strana jestvovala aj dosiaľ. Veď pod vodcovstvom Mocsonyho a Gállo boli aj dosiaľ takí Románi, ktorí bezpodmienečne uznali uniu a ústavu. Pre utvorenie tejto strany bolo veru škoda íst do Sedmohradsku. Leže vopred oznámeným a rozlíšeným cieľom cesty ministrovej bolo, obrubiť Románov. Ale tieto vyhýbali ministromi, tak že minister utížil nielen škaredý nezdar seba, ale zavalil štrbu aj autorite maďarského štátu.“

Vydanie primasových statkov do prenájmu, tak sa zdá, musí byť výtečný gšeft pre jednotlivcov, lebo len tak možno si vysvetliť tú zimačnú agitáciu po časopisoch, aby dokázali, jak strašne výhodný obchod bude, to vraj pre primasa. Avšak práve táto strašná zajatost týchto kruhov za hmotné dobro primasa budí odôvodnenú pochybnosť v šlachetú úmysly tých kruhov. My si aspoň nevieme predstaviť, žeby sa v dnešnom, akokoľvek liberálnom Maďarorságu našiel arendátor, ktorý by len z ohľadov na hmotné výhody primasa prevzal na seba toľkú prácu, kolká vyžaduje obrábanie toľkých latifundí. Ostatne všetky tie chýry, ako by už arendálna smluva bola skutkom hotovým, a ktoré, tak sa zdá, boly púšané do verejnosti len cieľom zavedenia obecenstva, demontujú sa dnes až z dvoch a to najkompetentnejších

také dve osoby najst nebude Vám robiť žiadne ťažkosti!

Hlavný slúžny: To snád pôjde. Máme pri stolici dvoch rumunských diurnistov, bedári ktorí za dobrý obed všetko urobia. Hned sa pokúsím kapacitovať ich. Vo veľkom hostinci otvorim im kredit až po tri zlaté a haed ich ta zavediem, aby tam mohli očakávať Jeho excellenciu a postaviť sa na čelo deputácie, ktorú hned idem sbudovať. (Odíde.)

Hlavný župan: Teraz mi padol kameň zo srdca. Obecni úradníci a stoliční hajdúsi ako deputácia a tí dvaja intelligentni diurnisti ako ich vodcovia. Nič nemôže byť jednoduchejšie a praktickejšie!

O hodinu neskôr.

Na slávnostnom mieste postavení sú hlavní úradníci, obklopení svojimi poddanými, ktorí predstavujú mešťanov. Na pravom krydle stoji Maďari, na ľavom Sasi; v prostriedku medzera určená pre Rumunov, ktorí ale ešte neprichli. Hlavný župan chodí sem tam nervósky a pozorá utrpený na tí medzera. Železníci zvonek cengi, na znak, že vlak, ktorý vzele ministra, opustil už najbližšiu stanicu. O pár minút bude tu, ale Rumunov ešte vždy niet. Hlavný župan stojí, ba vlastne tancuje, ako na žeravom uhli. Čierna budúcnosť pred jeho zrakmi. Čo bude s ním, ak Rumuni celkom vystanú? Tu konečne... sláva!... prichodia obecni sluhovia a hajdúsi. A dost pekne

strán. Sekretár primasa dr. Med. Kohl telegrafuje „N. P. J.“ z blatonských kúpeľov: „Zpráva, že minister kulta sdellil primasovi, že vláda schválila vyarendovanie primacialných statkov je celkom vymyslená. Dla môjho vedomia medzi stránkami, uzavierajúcimi smluvu sú ešte také zásadné diferencie, ktoré robia veľmi pochybným, či prenjem vôbec stane sa skutkom. Musím protestovať aj proti tomu, ako by také živé chýry z blízkosti primasa boly rozširované? — Aj s poloáradne strany demontujú, žeby vláda bola už schválila smluvu o vyarendovaní primacialných statkov.“ Minister v otázke arendálnej smluvy vôbec ešte nerozhodnul, ponevác knieža-primas ešte nevyslovil svoju poslednú žiadost ohľadom toho.“

Prehľad časopisov.

„Čo robiť?“ sputuje sa „M. Á.“ „Nie sme premožní a preto ani nepočúvame, ani neposlúchame. Len teraz ide čas práce, len teraz započína sa boj. Štát nielen že odvrhol od seba cirkev, ale započal proti nej boj, prenasledovanie. Nechže bude! Nebojme sa toho. „Aký Pán Boh dá, taký bodaj zdrav.“ Na boj odpovedáme bojom. Prvá úloha čaká na primasa a biskupský sbor, aby čím skôr predstúpili pred apoštolského kráľa s prosbou, žeby civilné manželstvo nesankcionoval. Druhá vážna úloha pripadá snemovní magnátov. Z cirkeвно-politických návrhov prešiel tam dosiaľ len jeden, ostatné sú ešte nevybavené. Jeden z nich, o občianskych matrikách, treba zrušiť, potom padne aj civilné manželstvo, i keby bolo už sankcionované. To môže sa stať, len treba chceť. Tretia úloha týka sa nižšieho duchovenstva a žurnalistov. Civilné manželstvo voláme všade civilným párením; to nech jeho meno. Štát diskvalifikoval nás k vedeniu úradov; vyslovil zákonom, že naše dáta sú nespoľahlivé, falšné. Dobre. Keď sú naše dáta nespoľahlivé, od dnešného dňa nedáme štátu žiadnych dát, lebo nechceme ho klamať alebo myliť falšnými dátami; týmto vypovedáme teda štátu poslušnosť a na budúce neobstaráme mu žiadnu funkciu. Že uvalia nám pravoty? Nech to urobia. My dokážeme, že štát len po dlhom pravotení a len brechiálnou cestou môže dostať dáta, ktoré nevyhnutne potrebuje.“

Volebná reforma. „Budapesti Hirlap“ tiež súri volebnú reformu, ale veru rozumie jej po svojom; píše: „Pri precedenť parlamentu treba hľadať na to, aby v snemovni bola zabezpečená maďarsku prevažná väčšina, lebo správne dla dát spočítania ľudu (!) viac než polovica obyvateľstva v Uhorsku je maďarská, v tom ešte niet garancie, keďže v národnostných okresoch maďarské menšiny pri voľbách môžu poprepadať. Potom prípadne dostali by sme taký utešený snem uhorský, v ktorom koalícia národnostných stránok tvorila by väčšinu a žiadala by vládu do svojich rúk. To by bolo podelenie Uhorska. Politickej rovnoprávnosti občanov teda nemožno obetovať hegemoniu Maďarov v parlamente. Chceame, aby Rumuni dostali sa do snemu, ich voľba nech bude svobodná, neľubíme nijakú passivitu. Uhorskej snemovni pripisujeme sluchujúcu silu, ale teoriam (!) k vóli ne-

vyzerajú; dali im rumunsky civilný oblek a naučili ich, keby sa minister zpytoval, aby odpovedali, že sú rolníci a remeselníci. Vstúpili do tej medzery, ale do broma, veď nemajú žiadnych vodcov. Vojtko je tu, ale bez oficierov. A teraz rúti sa na miesto so zúfalou tvárou hlavní slúžny a oznamuje hlavnému županovi:

— Vaša osvietenosť, tí dvaja diurnisti nechcú. Sľúbil som im najprv pôkôť a pivo, kolkó len chcú, potom som im sľúbil opulentnú hostinu s kaviarom, vyprášané kurence a víno; oni ale povedali, radšej hľadom zomreť a ak to byť musí, vzdat sa svojho miesta, ale že víťat nepôjdu. Všetko marné.

Hlavný župan (pozre opovrživu na nešťastného slúžneho a mrmle polohlasne): Hlapák! A s takými ľuďmi má človek úradovať.

V tom okamihu nastane v dialke dumný šumot; počut sychanie a šuchanie rušňa; minister ide, o pár okamihov bude tu, ale ešte vždy niet vodcov takzvanej rumunskej deputácie. Zďaleka počut éljenovanie na nádraží postavených sluhov a nosičov. Este jeden okamih, minister je tu a všetko je ztratené!

Tu, v poslednom okamihu aká šťastná myslieuka v hlave zúfaleho hlavného župana! Priskoci rýchle k jednej skupine a šepká čosi dvom pánom do usí. Bolo im v tvári vidieť, že nechcú prívoliť, čo od nich žiadajú. Ale čas uteká; vlak je už tu, úradníci kričia „éljen“, Sasi „hoch“ a rumunski obecni sluhovia

zriekneme sa toho, že Uhorsko nemôže byť spol-kovým štátom národností, lež môže ostat len ako jednotný maďarský štát. Toho treba dbať i volebnému zákonu.“

Socialismus v Uhorsku. Predošlého týždňa 7000 stólarov v Peštubudne chcelo zastaviť prácu. Podarilo sa odvrátiť atrajk, ale už sama možnosť takého zjavu nastrašila maďarských hegemonov. „Magyarország“ píše: „... Dosiaľ mámi sme sa, že Prozetelnosť zachránila nás od robotníckej otázky, oľ socialismu. Kdežto je zvláštne práve to, že u nás zjavuje sa v dvojakej forme: máme socialismus nielen priemyselných, ale aj poľných robotníkov. Agrárny socialismus je dnes takrečeno špeciálnou maďarskou chorobou, ktorej zárody môžu nachodiť sa aj v iných krajinách, ale zo zeme vyrástla len na našej dolnej zemi. A že druhá fajta socialismu: socialismus priemyselných robotníkov nie je tak mocný, ako v iných krajinách, to neznamená, čím sa máme, že náš spoločenský organizmus netrpí na túto nemoc, ale faktum je, že máme i túto chorobu, ale ovšem len v takej miere, ktorá zodpovedá nášmu priemyslu vôbec... Väčšia ešte chyba pre nás, že socialismus znamená pre nás nielen spoločenskú, ale aj národnú chorobu... Naši robotníci na svojich schôdkach a slávnostach hovoria už o svojej špeciálnej politike. Nedávno ich rečníci rovno postavili sa proti Maďarstvu, chystajúcemu sa osláviť millennium. Vraveli, že jestli millenniumový parlamentárny palác neposkytne miesta aj pre slovo a zastupiteľov robotníctva, tak aj oni zrieknu sa každej solidarity s tisíročnou slávnosťou, ktorá nemôže byť radostným sviatkom pre nich, keď nebudú môcť mať prčiny a spôsobu požívať jej radosti...“

Trentínska otázka. Južno-tyrolski Taliani po návšteve cisára, od ktorej očakávali už niečo pozitívneho, sú chudobnejší o jednu nádeju a či bohatší o jednu zkušenosť. Ich „Alto Adige“, v článku, v ktorom odvrhuje potváranie, že sú výstrednou stranou, osvedčuje, že žiadajú pre Trentino len toľko, čo všetky ostatné (!) národy monarchie už od dlhšieho času majú, menovite usporiadatny krajiny, aké konštitúciu poskyto sa ostatným korunným zemiam. „My — pokračuje — nezenieme sa za nasmýsleným štátnym právom, nemáme nároky na privilegované postavenie v monarchii, ale chceme byť len tak usporiadanou provinciou, ako sú iné. Výstrednou stranou sú vlastne tí, ktorí hatia každé zákonné prerušenie terajšieho stavu a Trentínčanov len preto, že sú Taliani, chcú odsúdiť k administratívnej maloletosti. O potrebnosti autonómie v Trentíne je len jedna mienka. Proti návrhom, ktoré autonómii a vlastný snem nedopúšťajú, tu niet ani výstrednej, ani miernej strany, tu je len jedna strana, ktorej vôľa je: Odmietnuť návrhy, ktoré znejú ako nejaké rúhanie!“

Neveria Hieronymovi nielen Románi, ale ani neodvislí Maďari. V „Nemzeti Ujságu“ píše takyto medzi iným: „... Hieronymi v Sedmohradsku volal Duchu Svatého na pomoc a prisabal, že vláda chce pokoj a shodu medzi národnosťami a konfessiami... Nuž koho chce Hieronymi omámiť v Sedmohradsku?

„setreaska“. Upenutý tvár ministrovu videt už z vozňa. Hlavný župan urobí ešte jeden pokus a... podarilo sa. Oba černo oblečení páni postavia sa na čelo deputácie rumunských sluhov a kričia s nimi „setreaska“. Vlak zastane; minister vyskočí z vagonu, vstúpi na chodbu medzi publikum, musika hrá, ozýva sa „éljen“ a „hoch“. Minister vystre jednu nohu napred, položí pravú ruku na srdce, jeho zrak obráti sa na takzvanú rumunskú deputáciu a on drží k nej krátko rumunskú reč. Tu ale zazre oboch „rumunských“ vodcov, tvár sa mu zamračí a reč mu vypovie, až sa konečne zmúli a obráti sa k jednomu z vodcov s týmito pamätnými slovami:

„Ale pane Futtaki, odkedy že stali ste sa vy a váš pán kollega Rumunmi?“

Na druhý deň ráno vysiľ v peštianskych officiosných časopisoch telegram nasledujúceho obsahu: „Minister uvítany bol čo najsrdečnejšie všetkým obyvateľstvom a bola aj početná deputácia rumunských notablov. Jeho excellencia držal k Rumunov reč, ktorá vzbudila búrlivé odňevnenie a vodca rumunskej deputácie odpovedal s enthusiasmom, prosiac na konci reči o láskavé privolenie, aby smel pánu ministromi ruku bozkať. Celé mesto pleč.“

Večer pri hostine predniesol hlavní župan ohnivý prípitok na ministra. Keď skončil, s úsmevom obrátil sa k Futtakimu a pospeľ mu:

— Či ste nevideli Rumuna? „Bp. T.“

